

Piotr Kowolik

"Różnice indywidualne człowieka", Kazimierz M. Czarnecki, Sosnowiec 2013 : [recenzja]

Nauczyciel i Szkoła 2 (54), 291-293

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Piotr KOWOLIK

Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna
im. Kardynała Augusta Hlonda w Mysłowicach

Recenzja książki: Kazimierz M. Czarnecki,
Różnice indywidualne człowieka.
Oficyna Wydawnicza „Humanitas”
Sosnowiec 2013, ss. 186.

Prezentowana publikacja składa się z jedenastu tematycznie zróżnicowanych rozdziałów, w których K.M. Czarnecki prezentuje swoje przemyślenia, doświadczenia i spostrzeżenia naukowo-badawcze oraz dydaktyczno-nowatorskie dotyczące podstaw teoretycznych opisanych i analizowanych zagadnień różnic indywidualnych.

Współczesna psychologia i pedagogika penetrują poznawczo coraz bogatsze obszary rzeczywistości edukacyjnej. Zainteresowania tym obszarem edukacji inspirowane są wzbogaconą ofertą nowych form edukacyjnych wkraczających w obszar życia i działalności człowieka.

Recenzowana praca ukierunkowana jest na rozważania terminologiczne, bogatą literaturę źródłową oraz przytoczone przykłady różnic indywidualnych przejawiające się głównie u uczniów średnich szkół zawodowych, studentów i nauczycieli, w tym szczególnie nauczycieli akademickich.

Rozdział pierwszy zatytułowany *Podstawowe pojęcia* (s. 11-18) przedstawia teoretyczne rozważania związane z terminologią pojęciową uznane przez Autora za podstawowe dla naukowego rozumienia całej treści pracy: *kreacjonizm, ewolucjonizm, człowiek, różnice indywidualne*. Szczególnie szeroko (bogato) Czarnecki charakteryzuje istotne cechy człowieka; odmiany, rasy, typy antropologiczne; formy ewolucyjne człowieka; drzewo genealogiczne (rodowe) człowieka.

W drugim rozdziale – *Istota i kategorie różnic indywidualnych* (s. 19-28) zaprezentowane zostały treści dotyczące: pojęcia różnic indywidualnych, głównych kategorii tych różnic według J. Strelaua (międzyosobnicze i wewnątrzosobnicze). W. Witwicki prezentuje zagadnienia psychologii różnic indywidualnych jako działu (gałęzi) psychologii jednostki. Autor monografii wyodrębnia kryteria podziału różnic indywidualnych, ich źródła, zakres, trwałość, przejawy, znaczenie, metody poznawania i psychologiczne oceny tych różnic.

Rozdział trzeci – *Biologiczne różnice indywidualne* (s. 29-34) poświęcony został problemowi różnic biologicznych, które dotyczą: fizjonomii i fizjonomie; frenologii, endokrynologii, morfologii, neurofizjologii i antropologii. Autor w ciekawy sposób charakteryzuje przejawy różnic biologicznych według różnych uczonych (F.J. Gall, C. Lombroso, E. Ferii, F. Galton, R.J. Williams, E. Kretschmer, L. Corman, I.P. Pawłow, H.J. Eysenck). Rozdział ten Autor zamyka kulturowymi konsekwencjami różnic biologicznych i ich złożonością.

Treści zamieszczone w rozdziale czwartym – *Temperamentalne różnice indywidualne* (s. 35-40) – odnoszą się do pojęć różnic temperamentalnych, gdzie temperament stanowi zespół formalnych, biologicznie uwarunkowanych, względnie stałych cech zachowania, takich jak: *siłę (wielkość) i czas (szybkość) reagowania*. Kolejno Autor omawia źródła, rodzaje i przejawy – podsumowując refleksjami ogólnymi o indywidualnych różnicach temperamentalnych.

Rozdział piąty – *Intelektualne różnice indywidualne* (s. 41-81) odwołuje się do zagadnień związanych z pojęciem, źródłami, rodzajami, różnicami w odbiorze; w spostrzeganiu i spostrzegawczości; w uwadze i koncentracji, pamięci i zapamiętywaniu, różnicami w myśleniu i jego właściwościach; w mowie ludzkiej, w wyobraźni i wyobrażeniach, w fantazji i fantastyce; w ogólnej sprawności umysłowej; w zdolnościach i uzdolnieniach specjalnych; zainteresowaniach i zamiłowaniach; aspiracjach i planach życiowych; w wiedzy osobistej i umiejętnościach; różnicach światopoglądowych, w świadomości ludzkiej. Całość tego rozdziału zamykają wyniki badań Autora przeprowadzone na trzech kierunkach studiów w latach 1967-1972 w zakresie samooceny rozwoju cech osobowych w Wyższej Szkole Pedagogicznej i Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Wyniki te mogą być interesujące dla nauczycieli akademickich.

W rozdziale szóstym zatytułowanym – *Uczuciowe i emocjonalne różnice indywidualne* (s. 83-92) dokonano rozróżnienia pojęć: *uczucia i emocje*, ze zwróceniem uwagi na źródła i podział uczuć oraz uwagę Czytelnika skupiono na związku przeżywania i oceniania z poznawaniem. Omówiono znaczenie uczuć i emocji w życiu młodzieży i dorosłych, wskazując równocześnie na zaburzenia życia uczuciowo-popędowego.

Rozdział siódmy – *Osobowościowe różnice indywidualne* (s. 93-137) – skupiony jest na tym problemie od najdawniejszych czasów. Czytelnik odnajdzie informacje o zdolnościach, uzdolnieniach, talencie, genialności, które stanowią składniki osobowości; temperamencie (typy); zainteresowaniach, zamiłowaniach oraz na stosunku człowieka do świata; postawach, nastawieniach, wiadomościach i umiejętnościach; światopoglądzie; pojęciu i składnikach osobowości zawodowej (doskonaleniu, poznawaniu, funkcjonowaniu).

Indywidualne różnice w działaniu (s.139-142) stanowią tytuł rozdziału ósmego, gdzie po przeczytaniu tegoż dowiemy się o tym, co oznacza termin „działanie”, jakie są rodzaje różnic w działaniu, przejawy i skutki różnic.

Rozdział dziewiąty – *Indywidualne różnice w mądrości* (s.143-146) – definiuje termin i wyróżnia przejawy mądrości.

Natomiast rozdział dziesiąty – *Indywidualne różnice w stylach życia człowieka dorosłego* (s.147-156), odwołuje się do terminu – człowieka dorosłego i dojrzałego z punktu biologicznego, socjologicznego, ekonomicznego, politycznego, społecznego, psychologicznego. Na tym tle charakteryzuje style życia człowieka dorosłego i jego cechy.

Całość zamyka Autor – *Ogólnymi wskazaniem dla nauczycieli akademickich wynikającymi z indywidualnych różnic studentów* (s.157-160), które stanowią treści rozdziału jedenastego.

Bogaty jest zestaw pozycji bibliograficznych zawartych w części końcowej pracy. Całość zamykają załączniki takie jak:

- kategorie inteligencji i stopnie niedorozwoju umysłowego (dzieci, młodzieży dorosłych),
- słownik określeń różnic indywidualnych cech osobowości,
- kwestionariusz do samokrytycznego określania dominujących cech osobistych sporządzony przez K.M. Czarneckiego w 2013 roku,
- pomocniczy słownik terminologiczny i skrótowych zapisów terminów złożonych.

Przedstawione opracowanie posiada wysokie wartości poznawcze i zarazem aplikacyjne do wykonywania różnych zadań edukacyjnych. Jest cenną pozycją adresowaną do szerokiego grona pedagogów, psychologów poszukujących nowych, skutecznych form w urzeczywistnieniu swoich powinności zawodowych.

Książka Kazimierza M. Czarneckiego posiada ogromne walory naukowe o dużych wartościach dydaktycznych. Nie ulega wątpliwości, że zasługuje na jak najszersze rozpowszechnienie.

Recenzowana monografia adresowana jest do studentów wszystkich kierunków studiów, a szczególnie studentów psychologii, pedagogiki, socjologii oraz nauczycieli akademickich.